

Starta eko

Lamm

Foto: Urban Wigert

Börja med ekologisk lammproduktion

Text och foto: Birgit Fag, Hushållningssällskapet i Jönköping (om inte annat anges)

Denna broschyr vänder sig till dig som funderar på att börja med ekologisk lammproduktion. I Sverige finns det omkring 42 000 ekologiskt certifierade tackor. Ekologiska lamm utgör cirka 10 % av all lammslakt och antalet ekologiska får ökar. Från slutet av december och till mitten av augusti efterfrågar marknaden fler ekologiska lamm. Gårdens förutsättningar och ditt intresse som lammproducent avgör om det är aktuellt att ställa om till ekologisk produktion.

Varför ekologisk produktion?

Målet med ekologisk produktion är ett långsiktigt hållbart jordbruk med en strävan efter balans mellan växtodling och djurhållning. Djuren ska kunna utföra sina naturliga beteenden, vara utomhus mycket och en stor andel av fodret ska vara producerat på gården.

Djuren ska kunna utföra sina naturliga beteenden. Foto: Jenny Fag

Om du följer EU:s gemensamma regler och produktionen certifieras av ett kontrollorgan får du sälja och märka dina produkter som ekologiska. Som ett tillägg kan du välja att också certifiera produktionen enligt KRAV:s regler.

Undersök marknaden

Merbetalningen för ekologiskt lammkött varierar under året allteftersom efterfrågan hos kunderna ändras. Vid påsk råder stor brist på lammkött. Innan du börjar leverera lamm till slakt bör du ta reda på vilka villkor ditt slakteri ställer. Flera lammproducenter väljer att sälja kött i egen regi, till exempel i gårdsbutik eller till närliggande restauranger.

Så här ställer du om

Det tar två år att ställa om växtodlingen till certifierad ekologisk produktion. Men redan efter ett år kan ditt egenproducerade foder, så kallat omställningsfoder, användas till dina djur under omställning. Omställningstiden för fåren är sedan sex månader. Detta innebär att det tar minst 18 månader innan du kan börja leverera ekologiska lamm. Det går även att ställa om djur och växtodling samtidigt. Då blir omställningstiden för djuren två år.

Under omställningstiden får du inte sälja några produkter som ekologiska. Miljöersättning för ekologisk produktion och stöd för kvalitetscertifiering söker du hos länsstyrelsen i din SAM-ansökan. För att få ersättning för certifierad ekologisk produktion krävs att du är anmäld till ett certifieringsorgan innan SAM-ansökan skickas in.

Lammen skiljs från sin mor tidigast efter 45 dagar, för KRAV-certifierade lamm sker frånskiljningen efter 8 veckor. Foto: Jenny Fag

Vårlamm växer fort

I vårlammproduktion betäcks tackorna i början av augusti för att lamma fem månader senare. Målet är att lammen ska bli slaktmogna mellan slutet av mars och betessläppet. Då är priset på lammkött som högst. Det innebär att lammen behöver växa cirka 350 gram per dag i genomsnitt. Det gäller att ta vara på lammens tillväxtförmåga under digivningsperioden så att lammen blir slaktmogna vid rätt tidpunkt. Välj raser eller raskombinationer, som har lätt för att bli dräktiga under sensommaren och som har god köttansättning.

Vinterlamm mer intensivt

I vinterlammproduktion brukar tackorna lamma under sen vår eller försommar. Lammen och tackorna går på bete hela

sommaren och stallas in under senhösten. Målet är att lammen blir slaktmogna under den efterföljande vintern. De växer då cirka 150 gram per dag. I denna mer extensiva produktionsform är arbetsinsatsen och kraftfoderåtgången lägre.

Höstlamm i konkurrens

Om tackorna lammar under tidig vår och lammen ska slaktas senast i början av augusti sker den huvudsakliga tillväxten under betessäsongen. Det innebär en tillväxt på cirka 250 gram per lamm och dag. För att hålla denna tillväxt gäller det att betet är tillräckligt bra under hela betesperioden.

Lamning i april och slakt på hösten är främst aktuell för den som redan har ett avtal för leveranser med något slakteri

eller säljer kött i egen regi. Slakteriernas notering är oftast låg under höstmånaderna då marknaden är mättad.

Betesplanering A och O

En god betesstrategi är nödvändig om du vill lyckas med lammuppfödning på bete. Med hjälp av en beteskalender kan du planera förflyttningar av djuren så att betestillgången optimeras samtidigt som risken för parasitangrepp minimeras.

Viktigast är att sträva efter parasitfria beten vid betesläpp samt när lammen skiljs från tackorna, för just då är lammen mest känsliga för angrepp. På åkermark är det mindre mängd parasiter efter vallskörd än om du låter fåren beta kontinuerligt. Bästa förutsättningarna för ett lågt parasittryck får du om du har mycket åker i förhållande till arealen naturbeten och om fåren kan växelbeta med andra djurslag när de går på naturbeten.

Anslut dig gärna till Fårhälsovården och ta träckprov för att ta reda på om du behöver avmaska djuren. Du får inte avmaska ekologiska djur i förebyggande syfte. Behandling av ekologiska djur med läkemedel innebär dubbel karenstid.

Fåren ska vara ute så länge som möjligt.

Utevistelse och rastfällor

Djuren ska gå på bete så länge som möjligt utan att marken överbetas. Jämfört med reglerna i djurskyddsföreskrifterna brukar detta i praktiken innebära cirka två månaders längre betesperiod. Grundregeln är att djuren ska ha permanent tillgång till utevistelse så länge väder och markförhållandena tillåter detta. Utevistelsen ökar konditionen och trivseln och stimulerar dessutom fårens naturliga försvar mot sjukdomar.

Samtidigt är det viktigt att ta vara på så mycket näring från gödseln som möjligt. Hårdgjorda rastfällor gör att gödseln kan tas tillvara och förbättrar också utomhusmiljön för fåren. Grus eller bark ger bättre hygien i rastfällor än bara jord. Små lamm bör inte gå i samma fälla som tackorna haft under vintern på grund av risken för angrepp av parasiter och coccidier.

Minimimått för rastfällor är 2,5 m² per vuxet får samt 0,5 m² per lamm. När det råder vinterförhållanden behöver fåren inte ha tillgång till rastfälla. Enligt KRAV gäller särskilda tilläggsregler för utevistelse, rastfällans mått och utrymmet i stallarna.

I en ekologiskt hållbar produktion eftersträvas balans mellan växtodling och djurhållning.

Hög andel baljväxter i vallen ökar avkastningen. Foto: Niels Andresen

Välj rätt växtföljd

En bra växtföljd hjälper dig att begränsa ogräsförekomsten och att använda din växtnäring på bästa sätt. Genom att ha en hög andel baljväxter kan du hålla avkastningen uppe i dina vallar. En ekologisk vall kan ge en avkastning på 75 – 80 % av den konventionellt skötta vallen. För korn är motsvarande siffra cirka 70 %.

Typiskt för foderstaten

I foderstaten ska allt foder vara ekologiskt odlat. Eftersom regelverket innebär begränsningar i hur mycket kraftfoder djuren får äta per dag är grovfodrets kvalitet extra viktig. Grovfodret ska vara smakligt,

näringsrikt och ha rätt struktur för att lammen ska växa bra. Det ska gärna innehålla 11 MJ, 150 g råprotein och cirka 450 g NDF per kg torrsubstans och vara kort snittat.

Ett sådant grovfoder kan djuren äta stora mängder av. Det innebär att de får i sig mycket näring per tugga och därmed en stor daglig vallfoderkonsumtion. För lamm som ska växa fort kan mängden kraftfoder per dag då ökas och den tillåtna kraftfoderandelen blir inte begränsande. För lamm som inte behöver växa lika fort kan du istället spara kraftfoder om du har ett bra grovfoder, vilket ofta gynnar det ekonomiska resultatet.

Ökad andel baljväxter i vallfodret ökar fårens konsumtion jämfört med ett mera gräsdominerat vallfoder. Örter har lågt fiberinnehåll och kan därför konsumeras i stora mängder. Cikoria, svartkämpar och kummin är vanliga örter i grovfoder till får.

Exempel på foderstater

I foderstater med sent skördat ensilage kan inte tackorna äta lika mycket grovfoder som när ensilaget är tidigt skördat vilket kan leda till proteinbrist. Alla foderstater behöver balanseras med mineralfoder.

Exempel på dagligt foderbehov till digivande tackor med 2 lamm

Alternativ med kraftfoder producerat på gården:		
2,3 kg ts tidigt skördat ensilage*	0,3 kg korn	0,1 kg ärt/åkerböna
1,7 kg ts medeltidigt ensilage**	0,6 kg korn	0,6 kg ärt/åkerböna
Alternativ med inköpt kraftfoder:		
2,3 kg ts tidigt skördat ensilage*	0,4 kg färdigfoder	
1,6 kg ts medeltidigt ensilage**	1,3 kg färdigfoder	
1,3 kg ts senare skördat ensilage***	0,8 kg färdigfoder	0,5 kg koncentrat

*Näringsinnehåll per kg torrsubstans (ts): 11,5 MJ, 160 g råprotein och 450 g NDF

**10,5 MJ, 120 g råprotein och 550 g NDF;

***9,5 MJ, 90 g råprotein och 650 g NDF

Hemmaproducerad spannmål minskar foderkostnaderna.

Totala foderåtgången under stallperioden varierar mycket. Ett riktmärke till en vinterlammande tacka kan vara 400 kg ts grovfoder och 150 kg kraftfoder. Tackor med vinterlamm kan behöva 450 kg ts grovfoder och 50 kg kraftfoder. Ett riktmärke för tackor i höstlammproduktion kan vara knappt 300 kg ts grovfoder och 70 kg kraftfoder. Lammens konsumtion är då medräknad.

Under betessäsongen motsvarar näringsbehovet knappt 300 kg ts bete för en vinterlammande tacka som går på bete utan lamm, 400 kg ts för en tacka med vinterlamm och cirka 450 kg ts för en tacka med höstlamm.

Lönsam produktion

När du ställer om till ekologisk produktion beror lönsamheten på vilken avsättning och merpris du får för lammen. Miljöersättningen för ekologisk produktion har ofta avgörande betydelse för kalkylen. Mycket beror också på dina förutsättningar på gården med hänsyn till kvalitet på vallfoder, avkastning i växtodlingen och hur mycket du behöver investera för att lösa vintervistelsen. Hur bra du klarar att hålla nere parasittrycket för beteslammen och hur friska vinterfödda lamm är under stallperioden kan också vara avgörande.

Du kan få goda råd

Denna broschyr ger översiktlig information om ekologisk lammproduktion. Tveka därför inte att kontakta rådgivare på till exempel länsstyrelsen eller hushållningssällskapet för att få mer information och råd. Du kan få hjälp med att göra en omställningsplan med en beskrivning av nödvändiga åtgärder inför omställningen och en ekonomisk beräkning. Besök också gärna andra lammproducenter som redan ställt om till ekologisk produktion.

Mer information

- På www.jordbruksverket.se hittar du information och EU:s regler om ekologisk lammproduktion. Välj fliken djur sedan får och getter och därefter ekologisk produktion.
- Information om certifiering av ekologisk produktion: Kiwa Aranea AB, SMAK AB och HS Certifiering AB.
- KRAV:s regler finns på www.krav.se
- Friska får. Jordbruksverket. Jordbruksinformation 12-2011
- 100 % ekologiskt foder till tackor och lamm. Jordbruksverket. Jordbruksinformation 12-2007
- Pärmen Lönsam Lammproduktion innehåller allmänna fakta för dig som funderar på att starta lammproduktion i större skala www.hushallningssallskapet.se/f.

Jordbruksverket • 551 82 Jönköping • Tfn 036-15 50 00 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se

ISSN 1102-8025. J011:22

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden